

P A T R O N A T
D'ESTUDIS HISTÒRICS
D'OLOT I COMARCA

(Annals 1996-98)

p. 131-153

*"Sou morta
o viva?"
Un assassinat
a l'Olot
del segle XVI⁽¹⁾*

María Galancho, Raquel García
Susana Rumí, Lourdes Cruz,
Nuria Holgado, Reyes Cabrera,
Juan Montero, Alberto Duque,
Joan Antoni Padrós, Jafet Carreras,
Ana Belén Romero, Sergio Sancho,
Rocío Montoro, Erika López,
M. José Díaz, Carmen Hernández,
Ángela García

La nit del 7 d'agost de 1565 semblava una nit més d'estiu. Probablement la calor feia que l'activitat es paralitzés durant el dia i, en canvi, a la nit es formaven als carrers d'Olot grupets de gent fent la tertúlia. Als voltants de la plaça del Conill, per exemple, hi havia Esteve Vila, que «seya al tauler de mado guillamota»; mestre Pere seia «al tauler o padris de la tia moratona»; Raimon Sanguí estava amb Joan Forn, Antic Coní i un tal Ramon, «que tots quatre xarravem» i «preniam pler que feya bell clar de luna». L'ambient distès havia d'assemblar-se molt al que ens és descrit a Camprodon l'estiu de 1574: «ja entrada la nit ... en un rollo de gent que y havia devant lo padris de la plassa en lo qual rollo de gent y era Honorat Mosac ... lo qual donava alli passatemp a la gent quel mirava perque un homa ... nebot den Boxeda tenia una spassa alta enla enbeynada y a la punta de dita spassa posaven una gorra y lo dit Honorat Mossac volia jugar un real que ab una camada devalaria la gorra de la dita spassa y axí prenian alli pler ab ell».⁽²⁾

1. L'article que segueix és el resultat del treball d'un curs escolar en l'EATP de 3r de BUP "Una investigació històrica", a l'IES la Salzereda de Santa Coloma de Gramenet. Durant el curs hem transcrit el cas original (Arxiu Històric Comarcal d'Olot, Cúria, XI, 26 - 1565) i hem redactat l'article servint-nos de referències que ja tenfem —fruit d'una investigació prèvia— d'altres casos de la Cúria. Hi ha una còpia de la transcripció del cas original a l'AHCO. Si no s'especifica el contrari, tota la informació que donem procedeix d'aquest cas i tots els casos citats són de l'AHCO. Totes les referències a documentació curial són provisionals, perquè està pendent de ser ordenada.

2. Cúria, XXVII,5. No era un joc innocent: pel que sembla "Honorat Musac es un fadri molt simple y no ab compliment de seny".

També es treballava. Els artesans solien tenir botiga a la planta baixa de la casa; és estrany trobar gent com el sabater Joan Mas, de qui diu un sastre olotí que «no tenia botigua per si sino que feya feyna per altres sabaters y no sce si u feya per esser vingut a pobresa o per esser vell pero no dexava de tenir aynes de sabaters».⁽³⁾ A quarts d'onze de la nit a les botigues i a les cases hi havia moviment, perquè era l'hora de filar: Caterina Masbernada filava a la botiga del seu segon marit, el paraire Jaume Toralles, amb les seves amigues Magdalena Cos i madò Vila; Rafela Plana filava a casa seva. Havia de ser un moment *de dones*: quan els homes van a dormir, les dones es queden filant. Ho sabia bé prou aquesta mateixa Rafela Plana: tres anys abans, quan el seu marit, el bracer Joan Plana (dit Emperador), havia anat a dormir, l'havia deixada filant una peça de llana per a Esteve Barguinyo; en llevar-se, Rafela i les seves coses havien desaparegut, «pensant jo algu no la sen agues amanada»; en efecte, havia fugit amb un gascó perquè el seu marit (i els fillastres) «li donava mala vida».⁽⁴⁾

Però el 1565 la Rafela ha tornat a casa i torna a estar filant. A la mateixa hora de la nit, a l'hivern, la ciutat devia estar silenciosa. Les portes ben tancades, gruixudes; quan el 1571 el procurador de l'abat voldrà tirar a terra una porta haurà de «picar molts forts colps y principalment ab una grossa biga».⁽⁵⁾ Els sostres no són tan segurs: just un any més tard de la nit en què estem, per exemple, diu la família Morató de Jeroni Bassols: «de propia autoritat y sens coneguda de dret poc tement Deu ni la justicia temporal no haveu duptat de entrar en una casa ... y de aquella o de la botiga de aquella haveu desfet un sostre de posts»;⁽⁶⁾ per això molta gent devia tenir gossos a les botigues.⁽⁷⁾

3. Cúria, III, 14.

4. Cúria, VII, 35.

5. Cúria, XIVbis, 30.

6. Cúria, XII, 14.

7. L'assaonador Antoni Puig, per exemple, denuncia que "li han matat de nit el gos tenia en la botiga"; Cúria, XIX, 30.

Però és l'estiu i el dia s'allarga. «Cosa notoria y molt manifesta es per quant all ull ses pogut is pot veura que los corts y horas de la vila de Olot van molt fora de ordre lo que redunda en gran dany y perjudici dels pobres treballants per quant no poden tenir hora certa per poder anar a treballar», deien els cònsols d'Olot el 1554.⁽⁸⁾ Però en la nostra nit de 1565 probablement les hores ja toquen quan cal. Ja hem sentit les deu i algun quart més; encara no són les onze.

Magdalena Cos està cansada: és tard, fa estona que fila, fa calor i està embarassada; per això, diu, «me desligui per anarme colgar». En girar-se, però, just abans de posar-se dreta i encara «ab la ligada a la falda», veu dos homes estranys que miren cap a la botiga on ella i les seves dues amigues són assegudes. Un vesteix «capa de pastor y sombrero»; l'altre, «aportava caputxo»; més endavant, altres testimonis donaran més detalls, però contradictoris: per a un la capa de pastor era «roja» i la caputxa negra; per a un altre, «aportava lo hu dells dos una roba que blanqueyava».

«Del carrer enfora estant devant dit tauler miraven a totes les dones que eren dins dita botigua de una en una», diu madò Magdalena, i té temps encara d'observar una cosa més: el primer d'ells porta una «pessa de foch»; no ha vist que l'altre també va armat: porta una «ballesta xica».

S'aixeca d'una revolada «fogint botiga enlla»; però les seves amigues, que continuen filant, estan d'esquena i no han vist res. «De que fuixs?», pregunten. «Hay ... no vayeu aquexos qui estan devant al tauler com nos regonexen de una en una?», té temps de dir Magdalena. Just aleshores, des de fora l'home dispara la seva arma contra Caterina Masbernada, que deu estar a mig girar-se per veure la porta. El soroll de l'explosió devia ressonar en tota la vila, perquè «feu molt gran tro y lo dit tro apaga tres lums que havia en dita botiga».⁽⁹⁾ «Esparvaradas sensa lum», les dues dones senten cridar Caterina Masbernada. Els «rollons o perdigons» de l'arcabús li han fet «quatra forats» que «entran per lo costat squerra deves la esquena darrera

8. Cúria, XIV, 38.

9. En un procés de 1591 (Cúria, XXIII, 9) hi ha una descripció semblant d'un tret de pedrinyal: "feu gran tro y ab foch y fum que llansa".

y van al buch y de dit buch no son exits ans mostra son dins lo buc de ella.» Ha caigut de la cadira i és a terra, prop de la paret, «de larch a larch y de sobinas». Entre els gemecs de dolor crida «Mossenyer Sant Pere a vos me confes, mossenyer Sant Steva a mos me confes, mossenyer Sant Joan a vos me confes», però també «ai traydos traydos que noy bastau vosaltres a marmar-me.»

Madò Marsona, «que estava en dita casa paro a la altra part de darrera», arriba amb un llum a la mà. Tothom qui ha sentit el «gran esclafit de arcabus» corre per veure què ha passat: mestre Pere, en Mas, en Bolós, Esteve Vila... «molta gent». Esteve Manter s'acosta a la víctima i li diu: «mado Masbernada que y ha coratge coratge»; ella encara té forces per respondre: «ha que me han ferida»; «tingues coratge que no sera res», insisteix Esteve Manter.

Però són ferides greus. Quan na Marsona surt al carrer cridant el lloctinent ja diu: «mossel Lloctinent compare Pascol mado Masbernada ens han morta», perquè és conscient que és «a punt de morir».

Probablement no hi ha cap metge a la vila,⁽¹⁰⁾ i ningú no confia que un barber-cirurgià —que no és sempre capaç de curar ferides en un braç⁽¹¹⁾— pugui salvar-la.

«Sentirem gent qui corria y aquí mateix nosaltres tots plegats correguerem», diu Joan Forn. Enmig del desconcert, els assassins fugen. Mestre Pere els veu venir de cara: «vahent jo dits dos homens a la volta mia venir a mi me paregue que hu dells portava arcabus padrinyal y que ab dit arcabus se prepara contra mi y jo no sabent que ere estat ni havent sentit sino un crit de verge maria carrer amont jols lexe passar ells passaren tot corrent». Creuen

10. El 1574 sabem que a Olot hi ha un metge: "en las vilas de Olot y de Ripol ... y ha altres selurgians y en la vila de Olot y ha un metja", diuen els de Camprodon (Cúria, XXVII, 5); però quan tres mesos després hi ha casos de lepra a Olot els cònsols han de reclamar al lloctinent que "algun doctor spert en medicine arribas en la present vila" des de Girona (Cúria, XIVbis, 35).

11. El 1562 Antoni Soler (a) Fontaner, hostaler de St. Martí de Vilallonga, reclama al lloctinent d'Olot que el seu fill "en edat de nou anys ho cerca lo qual en dies passats caygue y se tregue lo bras squerra de loch, ha estat mal curat per mestre Joan Grau, barber de Camprodon".

la placeta del Conill, i allí es troben amb Raimon Sanguí, que com que ha sentit el tret i crits de «via fora» demana als dos homes que veu córrer: «que es, que es», però ells li responen: «no y ha res, no». Joan Forn, que ha exclamat «Val Deu» quan ha sentit el tret, s'aparta: «perque yo no portava res a las mans y no mi volgui acostar gayra». A mesura que s'allunyen, però, i al crit de «via fora», més i més gent els segueix: Esteve Vila, Pere Manter i mestre Pere primer; se'ls hi suma Antic Conill, que «aportave una despengadora a les mans de cuyros». Quan arriben al «camp del Carme», que devia estar en obres, ja són «molta gent». Fora de la vila, a les fosques, tot i que «feya luna clara», els perden de vista i «totom sen torna perque aqui los haviens perduts de veura». Els fa por seguir-los a camp obert sense armes: «dequi enlla nosaltres nols anarem darrera perque no teniam armes», diu Antic Conill.

Rafela Plana, però, encara els veurà, perquè viu fora de la vila, prop del camí ral. Des d'allí ha sentit el tret i ha preguntat sorpresa al seu marit Joan: «Ad aquesta hora arcabusseyen», i ell ha respost: «Perilla que no si haya fet qualqua desastre». Aleshores han sentit «estrepeix de gent que corria ixent de vila y passaven devant casa mia anant avall». Ella corre a mirar per la finestra i «viu que dos homens corrien camp a traves que havian leixat lo cami real y anaven debes lo bosc de la Garrinada ... los quals homes jo viu que corrian molt fort». Encara un darrer testimoni: mestre Pere Cella tintorer, que en sentir el tret ha sortit a la finestra i se sorprèn en veure dos homes córrer. «Correu fort que calcom haveu fet», els crida burleta; els fugitius no li fan cas: «no li digueren res sino que corrent feyan son cami». Bosc enllà, ningú més no els veu.

Al lloctinent, que aquell any és Joan Pascol, àlies Terrada, li deu costar obrir-se pas entre la gent que ha acudit al so de «via fora», tot i que viu molt a prop: la botiga de Jaume Toralles, on s'ha comès el crim, és al carrer que va del camp d'en Mas a l'església del Tura, i un dels testimonis dirà després que els assassins han fugit «deves lo carrer de mosen lloctinent». Al carrer, la notícia s'escampa: en Pau Esteve Masbernat, que devia estar dormint perquè va «en camisa», va explicant a qui l'escolta «que havian tirat ab pedrinyal a na Masbernada y que estava a la mort». Les dones han anat

marxant (Magdalena Cos, «per amor del que port al ventre») i ara la botiga és plena d'homes. Quan el lloctinent arriba, Caterina Masbernada ja és morta, «ab la boca badada», «que no visque escassament una ora». Potser no coneix la víctima, perquè pregunta a alguns dels presents (Miquel Coromina, Miquel Aulina, Llorenç Ribot, Joan Casals) «si conexen lo dit cos de dona mort y com se deye com vivie». Li devien dir que es tractava de Caterina, vídua de Jaume Toralles, casada en segones núpcies amb Peré Masbernada, mare d'un altre Jaume Toralles. Probablement és un formulisme (és versemblant que no la conegui?), com quan ordena al missatger de la seva cort, Jaume Castany, que la cridi tres vegades pel seu nom. «E axi fonc cridada per tres voltas per dit missatge a cau dorella dient mado Masbernada sou morta o viva la qual no respongue gens fonc vista de tot en tot morta.»

Quan s'organitza el sometent ja és tard. El lloctinent surt de seguida. Joan Forn, Cristófol Carrer i altres van a buscar armes; probablement les tenen a casa, com Joan ça Coma, que el 1575 hi tenia «quatre balestas ab lurs gassas y tretas» i «un padrinyal ho dos».⁽¹²⁾ Però quan surten de la vila y arriben a la capella de Sant Miquel no hi ha ni rastre dels fugitius «y no trobarem lo loctinent y no sabiam per hont ere tirat». Cansats, tornen a la vila i el lloctinent deu fer el mateix poc després.

Al matí següent, el mateix dia en què «aportassen a sotarrar» Caterina Masbernada (potser mossèn Tomàs Riba tocà l'orgue en el funeral?⁽¹³⁾) s'inicien les investigacions. És fàcil reconstruir els fets i la fugida, perquè els carrers eren plens. Però no resulta tan fàcil identificar els assassins. Ja hem vist que hi havia versions poc coincidents sobre els colors de la seva roba. Molt menys precisos són els testimonis a l'hora de donar noms: «yo dits dos homens nols conegue pas y lo hu dells era un home gran y lo altre era un home xic», diu Esteve Vila; gairebé el mateix, paraula per paraula, que mestre Pere.

12. Cúria, VI, 5.

13. Perquè no morí fins al 1573. A la seva mort Llorenç Ferrer, prevere, demana el benefici de l'Àngel Custodi (dit de l'organista, perquè "ninguna persona no puga obtenir aquell que no sia ben àbil i suficient per a sonar los organs") i es compromet a aprendre'n en quatre mesos. (Cúria, XIVbis, 74).

Una vila tan petita, una nit de lluna plena («tostemps feya bella luna que hagerem conegut un diner», diu Pere Conill), la gent al carrer... Si els testimonis no han reconegut els culpables potser és que són de fora. Però els rumors corren molt més que la justícia i no van en aquesta direcció. De mica en mica es reflecteixen en el procés, encara que ningú no vol afirmar res: «yo entes a ... mado Barcelona ... que ella havia hoyt a dir que los qui havian morta dita Masbernada eren lo hu lo fill de m^o Clos de la pnt vila y lo altre hu que li diuen Franci de Nas Levat que esta a la parroquia de St. Joan ses Fonts», diu Magdalena Cos; Rafela Plana també ha sentit coses: «be he hoyt a dir que lo hu era m^o Joan Clos fill de m^o Clos de la pnt vila y que lo altre es un de Sancta Pau pero siu son o no jo no ho sce». Raimon Sanguí, que els ha d'haver vist clarament, és el primer que va més enllà, però amb prudència: «me appar lo hu dells era mossen Joan Clos pero non faria jurament y lo altre no pugui presumir qui era».

Que aparegui el nom de Joan Clos converteix l'assassinat en una qüestió de família: és nebot de Caterina Masbernada, germana de la seva mare, «y crec que tambe li ere padrina que no sce si es de batajar o de confirmar».

És versemblant que aquest dir poc però no afirmar res dels testimonis (i en tot cas dir que diuen) es degui només a la prudència? Mesos després, sense que aparentment hi hagi proves noves, tothom té clar qui ha comès el crim: «es la fama pública que dit m^o Joan Clos ... la morta y no altra persona»; «palesament se diu per assi per la pnt vila de Olot y per tot allí hont se sab que dit m^o Joan Clos ha morta dita mado Masbernada y aqueixa es la publica veu y fama»; «la fama publica es per tot Olot y per la baronia de Castellfollit que dit M^o Joan Clos la mata»; «yo ere a St. Joan ses Fons ... y allí palesament se deya que m^o Joan Clos ... lavia morta en companyia de un tal Francesch Colom de St. Joan ses Fons»...

Encara més, apareixen testimonis contundents: Pere Conill s'ha creuat amb els assassins abans que es cometés el crim quan anava a casa del seu oncle «perque em deixas alguns pocs de dines perque lendema yo men havia de anar molt mati a comprar canem»; en veure'l de lluny Joan Clos l'apunta amb el pedrinyal: «Qui va alla», pregunta; «Amichs», respon Pere Conill; com que parlen, «yo'l conegui molt be».

El testimoni de Gabriel Borina és definitiu per a establir la premeditació: ha sentit, pocs dies abans del crim, com «a la doma» Joan Clos ha dit a Jaume Toralles, fill de madò Caterina: «Jaume nosaltres na dauriam passar duas pilotas de pedrinyal hiu dauriam fer».

Però han hagut de passar nou mesos i que Joan Clos estigui tancat perquè tot això consti en el procés. Qui és aquest personatge que tothom coneix i que sembla atemorir els testimonis?

Sabem bastant sobre Joan Clos, que diu tenir vint-i-cinc anys. No sabem si ja és casat, però encara falten tres anys perquè neixi el primer dels seus dos fills barons (o ja és pare d'una nena?);⁽¹⁴⁾ potser ja viu a casa seva una noia òrfena, Caterina.⁽¹⁵⁾ El fet que sigui notari ja ens diu prou coses sobre el seu estatus social. Vivia a la plaça,⁽¹⁶⁾ com molts dels membres de l'elit olotina. L'any anterior havia estat desener i com a tal (paradoxa) l'encarregat de «proseguir los dalats y malfectors eran en la terra». És fill de Pere Clos, notari durant més de trenta anys, l'home d'aquella lletra tan curosa que reconeixem sense dubtes als protocols; ja de jove havia provat la seva passió per a la cal·ligrafia: el 1519 el seu pare havia estat desafiat a través d'uns cartells i fou «un fill den Clos appellat Pere qui si acosta y comensa de legir dit cartell y aqui matex dix quel havia scrit lo hereu Banet», company seu d'estudi.⁽¹⁷⁾

14. Podem reconstruir amb certa facilitat l'arbre genealògic de la família Clos a partir de les dades que es donen en un procés judicial de 1592 (Cúria, VIII, 17): Tomàs Clos (germà d'Eulàlia, esposa de Joan Ferrussola, pagès de Montagut, i mare de Narcís Ferrussola, prevere), és pare de Joan Clos, prevere, i de Rafel Clos, botiguer (casat amb Margarida). Aquests són pares de Joana (casada amb Gabriel Terrada) i de Pere Clos, notari. Aquest és el pare del nostre Joan Clos i de Joana (casada amb Francesc Vila, segons es pot veure a Cúria, XX, 4). Els fills de Joan Clos són Joan Pere, clergue (24 anys el 1592), i Jeroni, també clergue (de 19 o 20 anys); també tindrà tres filles (Cúria, XVII, 15).

15. Caterina, que és "extranea persona y no aparentada en la vila de Olot ni te pare ni mare", denuncia haver estat "corrompuda" per Pere Jos, moliner (Cúria, I, 8).

16. Cúria, XXIII, 7. Quan a rel d'un enfrontament a qual ens referirem després, Joan Clos amenaça amb calar foc a la vila, li respon Joan ça Coma "pus ell tenia la casa en la plassa que si sen cremavan totes que tantbe se cremaria la sua com las altres".

Probablement aleshores l'adolescent Pere Clos devia comprendre el poder de l'escriptura. D'ell segur que no es podia fer el comentari burleta que Mateu Closells dedicaria el 1569 als advocats de Rafel Pagès: «dient ... salpicantos les mans y ab gran rihota que no haviau prou estudiat ni bagut del fum de candela». ⁽¹⁸⁾ La mà de Pere Clos està darrera tota la documentació generada en àmbits de poder: als manuals d'acords, en les requestes, en tanta documentació municipal. Havia de ser un personatge importantíssim a l'Olot de mitjans de segle i no només com a escriptor: és membre del Consell el 1551, 1559, 1560, 1561, 1564, 1567; lloctinent del veguer entre 1551 i 1554; oïdor de comptes el 1564; almoïner el 1566, i cònsol en cap el 1549, 1552, 1555, 1562, 1565. ⁽¹⁹⁾ A més, és jutge de la baronia de Castellfollit i d'Oix, de les parròquies de Ridaura i de Joanetes...

L'any del crim Pere Clos s'ha de sentir gran i feble. Ja fa dècades que redacta i protagonitza documents. Devia morir —«de mort natural hi en son llit»⁽²⁰⁾— just al segon aniversari de la nit del crim: el testament és del juliol de 1567, però morí a Castellfollit durant el mes d'agost i «fou soterrat ... ha 9 ho deu de dit mes de agost», precisament al monestir del Carme, per on el seu fill havia fugit dos anys abans. ⁽²¹⁾ Sens dubte, Pere Clos intentà garantir la continuïtat de la seva influència situant en institucions clau el seu fill

17. Cúria, XVII, 20. Sembla que era fonamentat el consell de Damià Mijà, que "de dits desafius no faessen cas sino quen passassen per cosa de minyons"; el tal Antoni Benet té quinze anys, i el cartell "era molt mal scrit".

18. Cúria, XIV, 28.

19. Manuals d'acords. Totes les referències posteriors a càrrecs municipals procedeixen d'aquesta font, si no es diu el contrari.

20. Cúria, XIX, 18, declara el seu fill Joan el 1577.

21. Cúria, XX, 4. Devia ser una victòria per al monestir aconseguir celebrar el funeral de Pere Clos, tenint present que sol tenir les de perdre en les disputes que té amb l'església parroquial per aconseguir clientela; per exemple, Cúria XIVbis, 5 (1572); XXII, 3 (1578). Diuen els representants del Monestir que "son pobres religiosos y casi sens nenguna renda y axi tenen gran necessitat per a viure y ques persevere en lo exercici de lletres que acodesca lo poble als divinals officis que se celebren en sa yglesia" (Cúria, XIVbis, 22).

Joan, el presumpte assassí. Joan Clos és també notari i, per tant, heretà l'escrivania a la mort del seu pare i el càrrec de jutge de Joanetes. Pocs anys després de l'assassinat, just a la mort del seu pare, entrarà a la Universitat com a comú de la vila i oïdor de comptes, càrrec que ocuparà diverses vegades: 1569, 1570, 1572, 1575, 1576, 1577. Fa negocis diversos: arrenda el cobrament d'impostos municipals,⁽²²⁾ d'impostos senyorials, sembla que té botiga de venda de roba usada, actua com a representant dels senyors de Castellfollit i dels de Joanetes...⁽²³⁾

Amb el temps es convertirà en un home problemàtic: «home molt inquiet y mal statger», «apassionat», «scandalos», «revoltos», «desrahonat», de «mala criansa», «commovedor de avalots tacany y traydor»... són alguns dels adjectius que diversos ciutadans olotins li diran el 1578, a rel d'un incident a la cort del procurador de l'abat que protagonitza amb Pere de Montagut,⁽²⁴⁾ la discussió sobre la concòrdia que s'està pactant amb el monestir de Ripoll va pujant de to de mica en mica i surten referències a actituds conflictives del passat: s'acusa Joan Clos d'haver usat pesos i mesures falses en la seva botiga, d'entrar armat d'una daga a les reunions del consell municipal per pressionar els consellers, de fer gestions per incloure amics seus entre els insaculats, d'irregularitats en la seva gestió com a oïdor de comptes, de cobrar dietes exagerades, d'haver provocat «lo primer avalot de la pescateria», que «si no fos per ell nos fora seguit»...⁽²⁵⁾

Sens dubte, no és tant un debat entre persones com entre bàndols poc o molt definits dins de l'elit municipal, fruit d'un conflicte secular —el que enfronta Olot i l'abat de Ripoll— que en cap cas no podem reduir a un conflicte entre la vila i un enemic exterior, el monestir; els litigants d'una i

22. Per exemple, el 1567 el cobrament dels drets del forn, hostel, pa i vi. Cúria, XVII, 4. A Cúria, XXIII, 7, hi ha una referència al fet que en el passat va administrar la peixateria.

23. Cúria, XVII, 14, i XXIV, I.

24. Cúria, XXIII, 7.

25. Probablement és el conflicte de 1572, quan Joan Clos i Joan ça Coma són presos per haver intentat impedir que el jutge de l'abat de Ripoll posi un impost sobre el peix: Cúria, XIV, 4.

altra banda són olotins (potser seria més encertat parlar dels «possibilistes» i els «radicals»? o s'hi amaguen interessos d'altre tipus?).⁽²⁶⁾ D'alguna manera devia ser una qüestió heretada, perquè Pere de Montagut diu que «ell dit Clos y son pare eran estats la confusio de aquesta vila» i parla de «la malicia i maldats que dit Clos y son pare han tractat en dias passats ab aquesta pobra vila ... contra la jurisdicció del senyor abbat».

Però els conflictes protagonitzats per Joan Clos són molt més habituals i especialment molt més aparatosos que els fills que secretament hagués pogut moure mai el seu pare, a qui en vida no trobem mai citat en cap procés judicial (tot i que sens dubte devia de tenir enemics⁽²⁷⁾ dins una classe dirigent periòdicament dividida en bàndols⁽²⁸⁾) i que —descontextualitzat— es mereix com ningú el «discret» que li corresponia com a notari. De ben segur que quan Pere de Montagut diu que ja no permetrà als Clos «sas villacarias com en altra temps» ho fa tenint present la mort del pare.

En canvi Joan Clos és escandalós, provocador, fatxenda... Sempre que és detingut ho és entre «grans crits»; amenaça amb «donar un cruxit a la vila»; com que no es deixa prendre pel procurador cal que l'agafin «bocha mirant al cel lo hu prenentme per lo cap y altres per los brassos altres per los peus axí que eren sinch o sis ab lo missatge importaren sens tochar en terra»;⁽²⁹⁾

26. Entre la documentació inèdita de la Cúria reposen molts moments de conflictes oblidats. Per exemple: Cúria IX, 4 (1570), 14 (1571), 17 (1547), 22 (1546); XI, 28 (nd); XII, 19 (1547); XIV, 4 (1572), 22 (1572) i 51 (1572); XIVbis, 8 (1571), 16 (1572), 28 (1572), 29 (1571), 30 (1571) i 45 (1569); XX, 26 (1571).

27. Per exemple, sabem que el 1547 Pere Clos va ser adobat a la bossa de cònsol en cap amb quinze vots a favor (faves blanques) i tres en contra (faves negres); però en canvi, el 1553 és refusat en la votació per entrar a la bossa de clavari (cinc a favor i deu en contra), i haurà d'esperar a aconseguir-ho el 1564 amb una votació molt ajustada: nou contra vuit. El seu fill Joan també és refusat en la primera proposta d'adobament a la bossa de comuns de la vila el 1566 (nou contra vuit) i no arribarà mai a la de cònsol en cap.

28. Als anys cinquanta hi ha conflictes semblants que protagonitza un altre personatge polèmic: Rafel Aulina, per bé que aquest alineat del bàndol de l'abat; Manual d'Acords, 4 / 12 / 1549, 12 / 1 / 1550, 18 / 7 / 1551, 12 / 5 / 1552, 11 / 2 / 1554.

29. Cúria, XXIII, 7.

estant a la presó, provoca un avalot per protestar de la detenció de Perot Morató...⁽³⁰⁾

En gran mesura els seus conflictes són «polítics»; intuïm que defensa postures de grups de gent (amplis o no): quan se'l vol empresonar a rel de la baralla amb els partidaris de pactar amb l'abat, es permet presumir «ab molta arrogancia y menyspreu que encara que lo posassen a la preso cridant via fora somatent vinria lo somatent hil trauria».

Però el seu protagonisme innecessari, els seus excessos i la seva agressivitat ens fan pensar que el propi personatge és polèmic. Ho confirmen els seus litigis en l'àmbit privat: el 1571, a rel d'una discussió amb el seu cunyat sobre el pagament del dot de la seva germana Joana «vingueren a malas rahons y a batres en la vila de Castellfollit».⁽³¹⁾

Aquest és l'home. No sembla que el futur que l'espera sigui prometedor: d'escàndol en escàndol, empresonat el 1572 i el 1578 com a mínim, progressivament aïllat i exclòs, amb les portes tancades al municipi... El 1581 diuen d'ell diversos testimonis: «no te sino una casa en Aulot i una peça de terra molt xica que no basta ... y no te la casa ben moblada sino pobrament», «no te rendes antes be es home que manleva dines per ses necessitats», «ell testimoni lo te per molt pobre home questa carregat de fills».⁽³²⁾ Probablement no hàgim de creure gaire aquests testimonis: són presos a petició del mateix Joan Clos i li deu interessar constar com a pobre per a no assumir responsabilitats en cert procés que l'enfronta a Miquel Bolós davant l'Audiència. Per exemple, és evidentment exagerat dir que «ell testimoni lo te per pobre perque te sinc fills so es tres filles y dos fills tots xichs» quan Joan Pere Clos té ja tretze anys. Però és inqüestionable que a finals de segle poc deu quedar del poder i del prestigi del seu pare.

Però ningú no podia preveure el futur la nit del crim. El 1565 el vell Pere Clos encara fa i desfà en silenci a la vila i Joan Clos és un jove ple d'energies.

30. Cúria, XXIII, 8.

31. Cúria, XX, 4.

32. Cúria, XVII, 15.

Què el podia portar a cometre un assassinat tan horrorós? Les discussions, els desafiaments,⁽³³⁾ les baralles i les agressions⁽³⁴⁾ que poden ser amb resultat de morts, els delictes sexuals...⁽³⁵⁾ tot plegat era ben freqüent en una vila «hont es ja prou poch temuda la justícia».⁽³⁶⁾ Com que només tenim casos solts costa fer-se una idea de conjunt i la majoria de petits delictes difícilment devien generar documentació. Però quan tenim documents més globals, la magnitud de la violència és sorprenent. Només durant els mesos de 1565 anteriors a l'assassinat, per exemple, trobem que hi ha olotins que «robaren y mataren anan Galanz», han «batut i trencat lo cap a Franci Fatge», «bandejat a Hieronim Bassols», «entrats a casa de una dona per forsa», «volguda forsar» una dona, «feta resistencia contra el missatge del rei», trencat treves, «ditas paraulas injuriosas als consols», «trobat en son poder menuts falsos», elaborat «un scrit fals», «donada una pessa de dos reals falsa», atacat la casa d'en Guillot «y li volian spallar les portas y nefraren sa muller», «mort anan Diumer de la Pinya»...⁽³⁷⁾

L'assassinat de Caterina Masbernada, però, és ben diferent de la petita violència quotidiana. Cap dels altres casos que coneixem no és un assassinat

33. Cúria, X, 2 (1514); XVII, 17 (1514) i 20 (1519); XXIV, 12 (1514). Els desafiaments semblen ser una varietat pròpia només de la primera part de segle, que desapareix completament després.

34. Cúria, VI, 14 (1516); X, 17 (n.d.); XI, 2 (1519) 3 (1512?), 14 (1515) i 16 (151.?); XII, 4 (1575); XIV, 11 (1569) i 25 (1567); XIVbis, 31bis (1575); 51 (1576) i 57 (1573); XVI, 17 (1514); XVII, 18 (1515); XVIII, 20 (1560); XIX, 6 (1575); XX, 25 (n.d.); XXIV, 13 (1518); XXV, 3 (1519).

35. Cúria, I, 8 (n.d.); XIV, 42 (1569); XVII, 9 (1565).

36. És l'argument que es dóna el 1570 per no respectar el dret dels delats a no ser detinguts durant les fires (Cúria, XIVbis, 33).

37. Cúria, XVII, 9. Un document semblant per a 1569: Cúria, XIX, 5 (cinc casos) i XII, 17 (sis casos). Sens dubte la documentació més completa, però, són els "Comptes de les composicions" dels Lloctinents que estan a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, que cobreixen, amb buits, el període 1544-1585, i també 1614 (Reial Patrimoni, Mestre Racional, n.º 38: Subvegueries, n.º 1558).

tan fred, premeditat, gratuït... Què podia portar Joan Clos a matar una pobra velleta, tia seva?

Sobre això, silenci. Un silenci tan dens i impenetrable que segurament només s'explica en l'àmbit de la família. Per què, si no, Joan Clos hauria hagut de dir a Jaume Toralles, fill de la víctima, «nosaltres ne dauríam passar dues pilotas de padrinyal»? Per què hauria d'haver cridat —moribunda— Caterina Masbernada: «Ay, traidos, traidos»? Però els declarants defugen dir res al respecte. Podem creure que no hi havia rumors? Ningú no gosa dir res davant els escriptors, però difícilment la por o la cautela impedia les converses de taverna, les tertúlies nocturnes...

Un sol testimoni gosa dir allò de què probablement tothom parla i és precisament aquella Rafela Plana que havia fugit de casa amb un francès; potser no té por perquè ja l'han criticada prou durant tres anys: «volen dir la gent que lo dit fill de mossen Clos la hauria morta perquè ella dita mado Masbernada era estada trobada ab un capella que feya malsos fets ab ella».

Una qüestió d'honor, al capdavant? No ho sabrem mai. En qualsevol cas, no és una hipòtesi impossible. Els dirigents municipals s'ocupen durant tot el segle d'impulsar —com a mínim de portes enfora— campanyes de moralització ciutadana, que persegueixen els qui viuen «concubinariament»,⁽³⁸⁾ i lluiten per expulsar la «specie de donas que visquessen aprofanadament y enamoradas ab altres y fossen concubinarias públicas».⁽³⁹⁾ No és probable que haguem de situar en aquesta categoria Caterina Masbernada («ningu no li volia mal», diu d'ella Gabriel Borina), però pot ser que l'honor familiar —especialment entre les famílies de l'elit— exigís càstigs a certes transgressions.

Pel que fa a l'hipotètic capellà, és perfectament raonable que hagués existit. Coneixem prou el nivell moral d'alguns membres de l'església, com mossèn Joan Roget,⁽⁴⁰⁾ que perdé tots els seus diners i una capa jugant en un d'aquells

38. Cúria IV, Ibis (1572? i 1576). També XXIV, 5 (1555).

39. Cúria, XII, 8 (1570). Hi ha crides semblants al Manual d'Acords (8 / 8 / 1551, 2 / 1552, 28 / 3 / 1556).

40. Cúria, XXVII, 8 (1547).

hostals que tant horroritzaven les autoritats municipals.⁽⁴¹⁾ O com mossèn Pere Regis, a qui el veguer empresona quan, buscant bandolers, el troba «en camisa» prop de Llanars a casa d'una vídua «que tenia amigada quis dehia la Rossa».⁽⁴²⁾ Del domer d'Olot veurem com Pere Clos diu que ha tingut un fill «bort». I alguna cosa devia haver fet el capellà que estava tancat durant les fires a la presó del lloctinent.⁽⁴³⁾

Sigui com sigui, ningú no ho investiga. Es deu entendre que les raons pertanyen a l'àmbit privat. No es torna a parlar en el procés de les causes del crim excepte en el moment en què Joan Clos serà interrogat. Però ell respon: «jo no he sabut ni entes may que dita ma tia na Masbernada fayes mal de son cos per algun home».

Abans ha calgut detenir-lo. Perquè des del crim fins al primer interrogatori de Joan Clos han passat nou mesos, durant els quals el procés es paralitza. La llei no troba cap dels dos presumptes culpables. No vol dir que no se n'hagi continuat parlant, ni que —a través de rumors, de testimonis parcials, de trobades ocasionals— no s'hagin anat sabent coses. Per exemple, es va definint el paper del còmplice. Alguns testimonis apunten que és de Santa Pau, però ben aviat la gent va sabent que és un tal Francí de Sant Joan les Fonts. Alguns, com Antic Conill, es desplacen a veure els seus amics que es diuen així de Sant Joan i de mica en mica —a partir de negatives que van aclarint en quina direcció s'ha d'apuntar— es perfila el personatge: Francesc

41. En una requesta de 1572 escriuen els cònsols: "en dits hostals y bodagons se son açades companyes e gabelles de jugadors frissadors de cartes y del dit joch se son fets vagabundos" i els pares veuen com "lurs fills venan a total ruina y perdicio y roban lo que poden a lurs pares en lurs casas per anar jugar y golafrejar en dits hostals" (Cúria, XIV, 5).

42. Cúria, XX, 24 (1534). El veguer no podia actuar contra un capellà, però quan li ho recrimina respon —amb raó—: "jo no us conech per capella ni portau abit de capella que mes portau abit de ruffia". Després, el capellà intenta subornar el veguer perquè alliberi la dona.

43. Jaume Tamarit "es home de consciencia grossa y tal que fa un any hi mig ho mes que era fira trague un capella estava pres en la preso del loctinent de vaguer de la present vila per lo senyor bisbe trencant portes eo escalant la casa de dit loctinent", denuncia Joan Clos (Cúria, XXIII, 7 - 1578).

Colom, conegut, com tants d'altres (en Capdolla, en Quatre orelles⁽⁴⁴⁾) per un mot burleta: en Francí del Nas Llevat.

Segons reconstrueix dia a dia, ajuntant peces, l'imaginari col·lectiu, en Francesc Colom, de Sant Joan les Fonts, hauria conegut en Joan Clos temps endarrere; era amic del batlle i probablement l'acompanyava quan podia, per matar l'avorriment o per donar-se importància. Sovint els tocava desplaçar-se per la parròquia amb Joan Clos, el notari i arrendador de la baronia de Castellfollit. «Veyal per alli y de voltes anava ab mi y per la baronia y refferia molt ab lo balle y be veyal alli moltes voltes», reconeixerà després Joan Clos. Segurament són d'edats semblants i els uneixen les hores passades junts, els gustos, les rialles. Per això, quan un dia d'agost Francesc Colom troba Joan Clos i el batlle tornant de fer un inventari a la seva parròquia i el notari li demana que l'acompanyi, no ho dubta. Sabia on anava? Sembla que no. Els qui han parlat amb ell diuen que diu «que dit m^o Joan Clos lo y havia emprat que li digue que li faes pler de acompanyarlo assi a la pnt vila de Olot mes no li digue que volgues matar ningu que ell lo enganya». Però acompanya Joan Clos, armat, pels carrers de la vila; alguns testimonis apunten que ell també va armat... Realment no sap on va? Sens dubte coneix la normativa que prohibeix portar pedrenyals pels carrers d'Olot.⁽⁴⁵⁾

Després del crim, fuig «que no gosa aturar a la baronya ni gosa estar en loch». Tothom sap on és: «diuen que se nes anat a Castell de Roses per soldat y asso se diu palesament». Però ningú no va a buscar-lo. Ni tan sols es prenen testimonis sobre tot això. Només sis mesos després del crim gosa tornar —temporalment?— a casa seva: quan Francesc Collferrer, el seu fill Guillem i Joan Comes, tornant de Montagut «per comprar rayms» paren a l'hostal de Sant Joan les Fonts «per donar a menjar a la mia cavalcadura» el febrer de 1566, hi troben en Francesc Colom. «Ay Francesc assi ests», s'exclamen; «Jau veheu», respon. Ha passat ja prou temps com perquè el seu paper secundari s'hagi anat aclarint. Francesc Collferrer li dona una

44. Cúria, XVIII, 23 i XXVI, 6 (1537); Cúria, XIII, 10 (1542).

45. Cúria. XIV, 22 (1572).

alegria: «li vaix dir que yo havia hoyt a dir a mossen Closells notari de la present vila que havian perdonat an an Francesch Colom». Ell no ho veu clar: «passaren molts rahonaments sobre de axo» i no sabem si decidí continuar fugint o tornar. El que és segur, és que el seu nom no torna a aparèixer durant la instrucció del procés.

Pel que fa a Joan Clos, sabem que durant una setmana com a mínim desapareix de la vila: «yo se que dit moss. Joan Clos estigue apartat set o vuyt dies que se estava a la baronia de Oix y de Castellfollit y que no gosava venir assi a la present vila de Olot». Probablement marxa molt més temps i molt més enllà. Cal esperar mesos perquè ens aparegui en el procés. Ell nega haver fugit: ha donat la casualitat que la nit del crim va haver de sortir d'Olot. Però és freqüent que passí temporades fora, al·lega: com a arrendador dels drets de la baronia de Castellfollit i com a notari de Castellfollit i d'Oix, «segons la concorenssa dells necoscis» ha d'estar-se sovint fins a tres setmanes fora de la vila. I com a representant del seu pare o altres «acostume de venir en la present ciutat de Barsalona anar en Valentia y altres parts y astar absent de la vila de Olot hu dos tres cotra y sis mesos», fet que és inqüestionablement cert: ens consta, per exemple, que un any abans de l'assassinat havia anat a València en nom del senyor de Castellfollit;⁽⁴⁶⁾ el 1569 és a Girona.⁽⁴⁷⁾

A mitjan maig és a la presó de Barcelona. El va prendre la justícia? Costa de creure, tenint present la desídia amb què s'està portant el cas, tant en la investigació purament policial com en la instrucció judicial. Tot sembla apuntar cap a una altra direcció.

Durant els nou mesos que han passat, Pere Clos no es deu haver estat quiet. És gran, però manté el prestigi que ha acumulat durant anys. Quan es comet l'assassinat és el cònsol en cap de la vila. A partir de gener, l'almoïner, i com a cònsol sortint, membre del consell. La seva capacitat d'influència ha d'ésser importantíssima i invisible. És intel·ligent, ric i expert en lleis. L'ex-

46. Amb motiu de certa enquesta per saber si Jaume de Encontra és notari a la ciutat de Barcelona: Cúria, XVII, 14.

47. Cúria, XIVbis, 58.

periència li ha proporcionat saviesa i fredor i sap que la mateixa llei que pot acusar algú permet transitar per camins que l'alliberen. Ja ha comès irregularitats «legals» en el passat: en un judici, el pare fa de jutge i el fill de procurador d'una de les parts.⁽⁴⁸⁾

La primera mesura: esperar. Cal donar temps perquè s'esmorteeixi l'escàndol que l'assassinat ha provocat. Transcorreguts els nou mesos, deu haver decidit que era hora de passar a l'acció. Hem de suposar que fa saber al seu fill, sigui on sigui, que és l'hora de lliurar-se a la justícia. Joan Clos està pres, el mes de maig, a Barcelona. Potser ha anat a Olot i des d'allà l'han traslladat, però és poc probable, perquè ningú no ens en parla. Ja tindrà temps Joan Clos en el futur de conèixer les presons olotines. Nosaltres les coneixem per referències: el pres ha de passar per l'escorcoll per part d'uns guardians no gaire fiables: «essent dins la preso los dits gordes lo volgueren escorquellar y lo pres nou volgue suffrir sino que dix que u fayes jo y en lo matex instant dit pres se desfeu la bosa y lam comana dient no volia ells la tinguessen», ens explica el procurador de l'abat el 1568.⁽⁴⁹⁾ Durant els primers dies segurament haurà d'estar amb la cadena al coll («que asso ja sabem com se sol fer assi en Olot»),⁽⁵⁰⁾ pres... oprimit y... ab les cames en los ceps». ⁽⁵¹⁾ Com que «no pot treballar ni guanyarse la vida ell ni per sa muller» potser temerà «parir de fam». ⁽⁵²⁾ Però la vigilància es relaxa. A mesura que passen els dies hi ha presos a qui se'ls ha «tret la seguretad en la qual stava ço es ab cadena y grilons y del tot sta solt per una cambra servint aquella de preso». ⁽⁵³⁾ Alguns, si l'ofici ho permet, treballen dins la presó: «nos te administrar aliments al deutor qui te art y officí del qual exercint aquell dins la preso puga alimentar com es lo dit Anthoni Mates qui te officí de cardador y

48. Cúria, XVI, 15 (1563).

49. Cúria, XXIII, 2 (1568).

50. Cúria, XXIII, 7 (1578).

51. Cúria, IV, 19 (n.d.).

52. Cúria, XIV, 25 (1567).

53. Cúria, XIVbis, 6 (1573).

treballa dins lo carcer en que esta detengut y guanya cada dia dos reals».⁽⁵⁴⁾ Si es tracta de gent poc important pot ser que passin mesos sense que ningú els recordi,⁽⁵⁵⁾ però sempre queda l'opció del suborn⁽⁵⁶⁾ o de la fuga, que no sembla que sigui tan complicada: el 1576 es fuguen dos presos «a les dotze de la nit poc mes o manco»;⁽⁵⁷⁾ dotze anys abans un altre pres es va escapar amb una flassada lligada;⁽⁵⁸⁾ l'opció més senzilla ja s'havia utilitzat el 1515: sortir per la porta, oberta.⁽⁵⁹⁾

Joan Clos no ens ha de fer cap pena. Probablement, com a jutge de Joanetes, ja n'ha enviat més d'un a la presó de la parròquia, «una sitja molt humida y podrida» on tenen els presos «de manera que nos poria fer per los més crimosos y facinoros home del mon».⁽⁶⁰⁾

Quan va entrar a la presó? Se li pren testimoni el dia 15 de maig, però el dia 12 alguns declarants ja ens diuen que està pres. Sigui com sigui, tot ha d'anar molt de pressa perquè el pare ja ho té tot a punt.

En primer lloc, la carta guanyadora. Pere Clos es treu de la màniga un document notarial pel qual Jaume Toralles, fill i hereu de Caterina Masbernada, retira tots els càrrecs contra l'assassí de la seva mare. Es pot suposar que s'hi hauria avingut sense pressions o suborns?

La llei no permet tancar així un procés per assassinat, però això difícilment és un obstacle per a algú com Pere Clos, que ha fet tants anys de jutge: «los vaguers de la vila y vegueria de Camprodon de X / XX / XXX / XXXX / L

54. Cúria, XIV, 30 (1567).

55. Cúria, XX, 23 (1560).

56. Cúria, XXIII, 2 (1568).

57. Cúria, XIVbis, 59. Es refugien al monestir del Carme esperant que el procurador de l'abat no hi entrarà. Però "inconsiderablement manu violenta y ab armes deshonestes pedranyals y espases sues encarant los dits pedranyals en la esclesia y amenasantlos ab les spases ab molta violentia y foreces humanes prengueren lo hu de aquells".

58. Cúria, III, 2.

59. Cúria, XX, 19.

60. Cúria, XIX, 33 (1580). El 1586 els presos es queixen del "molt gran fred" que passen a la presó del vescomtat de Bas (XIVbis, 68).

anys enssa y mes enla no obstant qualsevol pragmatichas he constitutions son en pecificha pocessio de remetre y perdonar tots y sengles cassos fecinerosos y de mort (...). La consuetut prescrita val y derroga qualsevol leys constitutions y pragmatichas».

Dirigeix el joc amb sang freda. Ha obtingut el perdó a finals de febrer, però no presenta el document davant el jutge fins a primers de maig. Sap que ha d'esperar el moment en què l'assassinat quedi lluny i la sensibilitat ciutadana sigui menys viva.

Però no es conforma amb aconseguir el perdó per al seu fill; vol netejar el seu honor. Com ell mateix diu, «los pares ab urgent amor desigen lo descans y repos dells fills». Falseja el passat a la seva conveniència; només així es pot explicar que en el document de perdó no surti enlloc el nom de Joan Clos, sinó el d'un tal Joan Figueres, rossellonès i absent, que no ha estat citat ni una sola vegada en tot el procés. Deu ser un fugitiu a qui s'encoloma el delictes o algú que s'ha vingut a «llogar» el seu nom. Això sí: el document precisa que perdona també «aliis quibuscumque delatis et inculpatis de nece perpetrata huys diebus nuper elapsis in persona dicte domine Catharine q^o matris mee». En altres paraules: el nom de Joan Clos no apareix, però queda lliure de càrrecs.

El pas següent: agilitzar el tancament del procés. En un sol dia (12 de maig) es prenen totes les declaracions que havien quedat penjades: nou testimonis deuen haver de fer cua per a testificar, quan des de l'11 d'agost no s'havia citat ningú. Cap d'ells no diu res que no hagués pogut dir abans: dades sobre la nit del crim o sobre la tornada (al setembre) de Francesc Colom.

Finalment, la venjança. El vell Pere Clos redacta personalment —la seva lletra el traïx— un escrit que no és tant una al·legació d'innocència com un atac gratuït als testimonis;⁽⁶¹⁾ Ramon Senguí «es home de vil conditio

61. Joan Clos li copiarà en el futur aquesta tàctica venjativa: desacredita de manera similar els testimonis contraris en el seu enfrontament de 1578 (Cúria, XXIII, 7). Per exemple, en Sivilla, "per esser persona tan vil hi abjecte te acostumat de servir de music tamborinayre hi truan a les dones de dita vila".

escorxador de tot genero de brestiar mantider y cada dia se embriagua»; els Collferrer «son grans xarraires mantides y tenen gama de monedes y usures»; Joan Comes «es un gran xarayre mantider y de baixa conditio». Que no tem ningú i està irritat es nota quan parla de Gabriel Lauro: «molt sovint se embriagua y ses fet bort fil de un capala quis diu Gabriel Anglada», el mateix Gabriel Anglada que com a oncle i tutor de Jaume Toralles ha signat el document de perdó!

En el seu darrer testimoni, Joan Clos no dubta a donar noms de gent, continuant aquesta venjança innecessària en un procés que es tanca: ha sentit a dir, declara, que havien comès el crim «aquex franci del nas levat y altres deyan lo gasconet y altres deyan que u havia fet fer la viuda Cursellas y no sce lo per que». Com hauria pogut dir algú de l'època que l'hagués sentit, «fa lo joc del moro que tyra la pedra y amaga la ma». ⁽⁶²⁾

Això és tot. Es tanca el procés. Joan Clos deu tornar a Olot, a fer de notari i de jutge. Comença la seva carrera al municipi. Si hagués heretat una mica de la subtileza del seu pare probablement l'hauria pogut succeir entre els qui dirigien la vida política olotina. Mai més, enlloc, no tornarà a sortir el tema de la mort de Caterina Masbernada. Han de passar gairebé quinze anys perquè algú gosi dir de Joan Clos, en plena discussió, que «diuan de haver maltractada sa mare y... que hauria maltractada sa tia na masbernada com Deu y molta gent sab». Acaba essent arraconat i mal vist. Potser fins i tot Pere Clos va tenir el càstig que el seu fer i desfer mereixia, d'una manera privada que lliga amb la discreció amb què es va portar en vida: diu un altre dels testimonis de quinze anys més tard que té mala opinió de Joan Clos «per lo maltracta ha tingut envers son pare». ⁽⁶³⁾

62. Cúria, XII, 14 (1566).

63. Cúria, XXIII, 7 (1578).